

ბონდო კუპატაძე

Bondo Kupatadze

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტაჲ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

Faculty of Humanities

ადიგენის მუნიციპალიტეტის კულტურული

მემკვიდრეობა

(შუა საუკუნეების ფორტიფიკაციები და საერო

ნაგებობები)

**Cultural Heritage of Adigeni Municipality
(Medieval Fortifications and Secular Buildings)**

საკვანძო სიტყვები: სამცხე, კედგუხუდი მემკვიდრეობა,

ციხე-სიმაგე, ქაჩვასდა, აბანო.

Keywords: Samtskhe, Cultural heritage, Fortress, Caravanserai, Bath

2022 წლის დასაწყისიდან ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამეცნიერო ბაზაზე ხორციელდება სამწლიანი პროექტი „სამცხის რეგიონის ისტორიის და კულტურის ძეგლები“, რომელიც დაფინანსებულია შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის კვლევის პროგრამის ფარგლებში.

პროექტი „სამცხის რეგიონის ისტორიის და კულტურის ძეგლები“ გულისხმობს ისტორიული სამცხის ტერიტორიაზე (თანამედროვე ადმინისტრაციული დაყოფით-ადიგენის, ასპინძის, ახალციხის რაიონები) არსებული ისტორიის და კულტურის ძეგლთა (ეკლესია-მონასტერი, მეჩეთი, სხვა საკულტო ნაგებობები, ციხე-სიმაგრე, კოშკი, ნანგრევი, დარბაზი, დარანი, ისტორიული შენობა-ნაგებობა – აგებული 1921 წლამდე) სრულ აღნუსხვას, ფოტო-ვიდეო-ფიქსაციას, არქიტექტურული გეგმების, ანაზომების და ქრილების მომზადებას, წარწერების (ეპიგრაფიკული. ლაპიდარული, ნაკაწრი) წაკითხვას და აკადემიურ დონეზე პუბლიკაციას, ისტორიის და ხელოვნებათმცოდნეობითი ნარკვევის მომზადებას თითოეულ ძეგლზე.

პროექტის საბოლოო პროდუქტი იქნება ორენოვანი მონოგრაფია (ქართულ და ინგლისურ ენებზე) „სამცხის ისტორიის და კულტურის ძეგლები“. პუბლიკაციაში თითოეულ ძეგლზე დაიწერება ენციკლოპედიური ტიპის ანალიტიკური სტატია, რომელიც შემდეგი ნაწილებისგან იქნება შემდგარი: 1. ძეგლის მდებარეობა და ისტორიულ-გეოგრაფიული მიმოხილვა, ტოპონიმიკა; 2. ძეგლის შესწავლის ისტორია ბიბლიოგრაფიით; 3. ძეგლის ტიპოლოგია, ხელოვნებათმცოდნეობითი და არქიტექტურული აღწერილობა (ძეგლის გეგმა, ანაზომი, ქრილი). 4. ძეგლის ისტორია, ნარატიული, დოკუმენტური და ეპიგრაფიკული წყაროები.

ადიგენის მუნიციპალიტეტის კულტურული მემკვიდრეობის საერო ძეგლებს შორის უმნიშვნელოვანესია: აფიეთის ციხე და ქარვასლა, კიკიბოს ციხე, უდეს (ხანდაკის) ციხე, ოქროს ციხე, ხერხემის ციხე, თამარ მეფის ციხე, მელნისის ციხე, ხიდი მდ. ოცხეზე, მახვილოს ციხე, ზანავის ციხე, კეხოვანის კოშკი, სოფ. აბასთუმნის აბანო.³

From the beginning of 2022, the three-year project "Monuments of History and Culture of the Samtskhe Region" is being implemented at the scientific base of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, which is financed within the framework of the Georgian Cultural Heritage Research Program of the Shota Rustaveli National Science Foundation.

The aim of the project "Historical-Cultural Heritage of Samtskhe" is to study the architectural monuments of Samtskhe region in Georgia (according to the modern administrative division – Akhaltsike, Aspindza and Adigeni municipalities). There is different kind of buildings in this region: churches, monasteries, castles, keeps, towers, mosques, darbazi-type living houses, darans, built in the period until 1921. The main goal of the project is to record the historical monuments of Samtskhe, make their scholarly analysis, schemes, photo and video recording, to study the paleographic data etc. The team will prepare and publish the research concerning each of the monuments.

The main outcome of the project will be bilingual monograph (Georgian-English) "Historical-Cultural Heritage of Samtskhe"; analytic papers of encyclopedical type concerning each

³ კვლევა [გრანტის ნომერი HE-21-1739] განხორციელდა შოთა რუსთაველის საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდის ფინანსური მხარდაჭერით“.

monument, which will consist of the parts as follows: 1) location of the building, toponyms, historical-geographical research, 2) history and historiography of the monument, 3) its architectural and artistic peculiarities, detailed schemes, 4) narrative, documentary and epigraphic sources.

Among the secular monuments of cultural heritage of Adigeni municipality, the most important are: Afieti Castle and Caravanserai, Kikibo Castle, Ude (Khandaki) Castle, Golden Castle, Kharkhemi Castle, King Tamar Castle, Melnisi Castle, Bridge over the Otskhe-river, Makhvilo Castle, Zanavi Castle, Kekhovani Tower, Village Abastumni bath.⁴

⁴ This research [grant number HE-21-1739] has been supported by Shota Rustaveli National Science Foundation of Georgia (SRNSFG)